

ЯК РОЗВИВАТИ МОВЛЕННЯ НАЙМОЛОДШИХ

Все починається з голосу мами...

Розвиток мовлення дитини починається ще до її народження. Хоч діти з'являються на світ з мовленням, здатність чути звуки мови у них формується ще у внутрішньоутробний період. Особливо якщо вони чують голос матері. Тож з іще не народженою дитиною мама має постійно спілкуватися – і споживаючи їжу, й гуляючи, і вкладаючись спати. Добре, коли матуся співає у період вагітності й після того, як маля народиться. Адже пісня – це духовна сила, що вириває немовля з чіпких лабетів інстинктивного страху й дає йому відчуття материнської любові. Так, зокрема, дослідження психологів показали: у малюнках дітей, яким матері не співали колискових, страх і агресія спостерігалися у чотири рази частіше, ніж у тих малят, яким мами хоч іноді співали. Нині ці пісні записують на електронні носії (хоча професійне виконання не може замінити материнський голос).

Нагадаємо: за 9 місяців внутрішньоутробного життя дитина глибоко фіксує у своїй пам'яті почуттів найрідніший голос – голос мами, бо жоден інший не може дати малюкові такого повного відчуття любові, захищеності й щастя.

Молоді мами можуть заперечити: «Як я співатиму, коли не знаю мелодій, слів колискових пісень і не маю голосу?». Але ж для дитини не має значення, наскільки вміло співає матуся, а пісню можна й самому скласти. Найголовніше, щоб цей спів був сповнений любов'ю до маляти.

Переконані: в дитсадках слід навчати дітей (особливо дівчаток) співати колискові під час ігор з ляльками. Досвід показав, що постійне ніжне спілкування дівчаток з м'якими ляльками (бажано виготовленими власноруч разом з бабусями, мамами чи вихователями), співання їм колискових пісень – базовий етап у розвитку материнських почуттів.

Розглянемо етапи становлення мовлення малюка і зміст роботи дорослих на кожному з них.

Зміст роботи з дітьми 1 – 20 року життя

Перші голосові реакції немовлят – крик (а, у, о, е...), гукання (г, к, агу-у...), гуління (тіль-ль-ль-ль...), трелі (ля-а-а; му-у-у...). Приблизно у півроку виникають белькотіння (ба-ба; дя-дя; му-му; дай-дай; ня-ня...), перші слова-склади (па(та), ма-ма-ма...). І лише на кінець першого року слово зі звукового подразника перетворюється на мовленнєвий сигнал (М. Кольцова). У мовленні дитини з'являються перші усвідомлені слова.

Завдання

Від 2,5 до 5-6 міс. Розвивати голосові реакції (гукання, гуління, трелі, белькотіння), розуміння мовлення дорослих. Стимулювати до наслідування звуків і складів.

Від 5-6 до 10 міс. Розвивати розуміння мовлення дорослих. Стимулювати до запам'ятовування назв предметів, окремих дій з ними, імен дорослих. Спонукаати наслідувати звуки, склади.

Від 9-10 міс. до 1 року. Продовжувати розвивати розуміння мовлення дорослих, здатність розрізняти імена близьких людей (дорослих і дітей), назви предметів, іграшок, тварин, рухів і дій. Формувати навички елементарного узагальнення назв предметів (м'ячик – гумовий, пластмасовий, маленький, червоний, жовтий тощо). Вчити розуміти прохання дорослого і виконувати перші словесні доручення з підкресленням, унаочненням. Розвивати активне мовлення. Спонукаати до звуконаслідування. Вчити промовляти перші осмислені слова (мама, баба, дай, татао...)

Завважимо: малюк навчається правильно говорити, насамперед користуючись мовленням у спілкуванні, а не засвоюючи його в процесі навчання. (С. Рубінштейн)

Форми роботи

1. Повсякденне спілкування у мовному середовищі (під час режимних моментів, прогулянок).

2. Схвалення, заохочення, художнє слово.

3. Ігри – заняття (1-5хв). Проводиться індивідуально у спеціально відведений час, але не раніше, ніж через 15-20хв після годування й не пізніше, ніж за 20-25хв до сну. Що можна робити на таких заняттях? Розмовляти, наспівувати, нахилившись над малюком, наслідувати звуки, викликати зосередження, усмішку; спонукаати до пошуку дорослого, джерела звуку, стеження за яскравим предметом; спілкуватися на відстані тощо.

Прийоми навчання мови: називання й показ; мовленнєвий зразок; мовчазна присутність дорослого; паузи між промовлянням звуків – дитина під час паузи сама починає активно промовляти їх (за І. Коновою); ховання іграшок, інших предметів тощо.

Зміст роботи з дітьми 2-го року життя

На другому році життя триває розвиток розуміння мовлення, здатність до наслідування, вдосконалюється звуковимова. Збагачується й активізується словниковий запас. У мовленні малюка з'являються слова – речення і речення з 2-3 слів без прикметників.

Завдання

Від 1 до 1.5 року. Розвивати здатність розуміти мовлення дорослого (створювати ситуації, не підкріплені наочністю, спонукаати знаходити предмети, виконувати ігрові дії емоційно відгукуватися на вірші, пісеньки, музичні твори тощо). Розвивати активне мислення, спонукаати малят до белькотіння, промовляння простих слів, називання людей, знайомих реальних предметів та іграшок, зрозумілих дій тощо.

Від 1.6 до 2 років. Збагачувати й активізувати словниковий запас. Розвивати активне мовлення.

Форми роботи

1.Ігри – заняття (6-8хв) з ляльками, предметними й сюжетними картинками.

2.Ігри на звуконаслідування («Розповіді про Марічку», «Гуси – гуси».

Гра на звуконаслідування «Котики»

Вихователь. Няй – няу – няу! – нявчить великий котик. Як нявчить великий котик? (Діти активно наслідують звуки). Зараз ми пограємо у заводних великих котиків і маленьких кошенят. Великий котик, якого я заведу ключиком (робить імітаційний рух), нявчатиме ось так: «Няу-няу-няу!» А як нявчатиме маленьке кошеня? (Діти відтворюють голос кошеняти). А тепер кожен з вас сам обере, ким хоче бути. Я «заводитиму» вас ключиком, а ви нявчатимете, як великий котик чи як маленьке кошеня.

1.Дидактичні ігри («Купання ляльки», «Погодуємо ведмедика» тощо)

2.Інценівки («Хто в будиночку живе?», «Карусель» тощо)

3.Читання дітям потішок, віршів, казок, оповідань тощо («Печу, печу хлібчик», «Наш хлопчик», «Поїхали, поїхали» та ін.

М. Попова рекомендує дорослому звертатися до дітей поза заняттями з метою:

1.допомогти подолати негативний емоційний стан;

2.дати словесні вказівки для організації поведінки в певних ситуаціях («Наталочка, сядь, будь ласка, поряд зі мною і послухай, що я тобі розповім..») 3.дати словесні доручення («Дениску, поклади м'ячик у кошик»);

4.спонукати до виконання різних дій з іграшками;

5.спонукати до звуконаслідування, відповіді на запитання тощо.

Зміст роботи з дітьми 3 – го року життя

Третій рік життя – період найінтенсивнішого мовленнєвого розвитку дитини. У повсякденні дворічні добре розуміють деякі вказівки дорослих, аде не завжди хочуть їм підкорятися. Тож дуже важливо підтримувати інтерес маляти до мовлення, змалку виховувати в нього мовленнєву культуру.

Завдання

Розвивати розуміння мовлення дорослого, навички активного зв'язного мовлення (вміння запитувати, відповідати на запитання інших людей; складати речення з 3-5 слів тощо). Виховувати звукову культуру мовлення (мовленнєве дихання, слух, звуковимову тощо). Формувати граматичну правильність висловлювань.

Форми роботи

1.Ігри-заняття (10-12хв) з предметними чи сюжетними картинками.

2.Ігри на розвиток мовленнєвого дихання.

Ігри на розвиток мовленнєвого дихання

Пір'ячко, лети!

Кладемо пір'їнку на свою долоньку й дмухаємо на неї так, щоб вона злетіла вгору. Потім кладемо пір'їнку на долоньку дитини. Пропонуємо їй дмухнути так само.

Кораблику, пливи!

Наливаємо у миску води. Пропонуємо дитині дмухнути так, щоб по воді пішли хвильки і кораблик поплив до іншого «берега».

Гойдалка

Робимо гойдалку з трьох паличок і ниточки, на яку чіпляємо різні паперові іграшки. Дмухаємо на них, і вони гойдаються. Пропонуємо дитині так само «погойдати» іграшки.

3.Спостереження та цільові прогулянки (до парку, крамниці, прикрашеної ялинки, до ігрового майданчика старших вихованців тощо).

4.Екскурсії – огляди (групової кімнати, їдальні, роздягальної кімнати тощо).

5.Розглядання предметів, іграшок та бесіди про них.

6.Дидактичні ігри з іграшками, предметами, картинами («Чарівна торбинка», «Сюрприз», «Куди що покласти?», «Чого не стало?» та ін.).

7.Дидактичні ігри з ляльками («Нагодуємо ляльок обідом», «Вкладемо ляльок спати» тощо).

8.Інценівки («Каруселі», «Катання з гірки» та ін.)

9.Показ вистав театрів різних видів (настільного, лялькового, пальчикового, тіньового та ін.)

10.Ігри в складання оповідань («Марійка і котик», «Сашко і собачка» та ін.) Спочатку дорослий розповідає невеличке оповіданнячко (3-5 речень), ілюструючи його відповідними діями з іграшками чи персонажами лялькового театру, а потім пропонує дітям (за зображенням) виконувати дії з іграшками, а сам промовляє текст. Поступово розповіді ускладнюються.

11.Розповіді – бесіди з демонстрацією наочності (іграшок, предметів, картинок)і запитанням до дітей за змістом розповіді під час повторного показу.

Розповідь – бесіда за змістом сюжетної дидактичної картинки «Оленка, коробочка і жук»

Жила собі дівчинка. Звали її Оленкою. (Як звали дівчинку?). Мама подарувала Оленці жовту коробочку. (Що подарувала дівчинці мама?) Взяла Оленка коробочку. (Що взяла Оленка?) Дівчинка посадила туди великого жука. (Кого посадила в коробочку Оленка? Якого жука посадила туди дівчинка?)

12.Розучування забавлянок, українських народних пісеньок.

13.Читання невеликих оповідань, віршів.

14.Ігри – драматизації за змістом добре відомих дітям народних казок.

15.Цілеспрямоване емоційне спілкування з дорослими та малят між собою. Таке спілкування може відбуватися як індивідуально (1-3 дітей), так і в підгрупах у ході спеціально організованих індивідуальних (від 1 до 4 осіб) та індивідуально – групових ігор – занять (від 4 до 7 осіб).

Завважимо: в дорослого завжди є нагода для індивідуального спілкування з дитиною (спонукання до розмов на теми, близькі маляті) та з підгрупою дітей у ході режимних моментів (формулювання словесних

доручень: *принести, покласти, прибрати, полити тощо*), самостійної ігрової діяльності малят, прогулянок (*денної та вечірньої*). Серед форм такого спілкування варто згадати: читання художніх творів (*віршів, казок, невеликих оповідань тощо*) в ранкові години, після денного сну (*від 16 до 18 години вечора*); ігри – драматизації, художньо – предметну діяльність малят (*ігрові ситуації «В автобусі», «Трамвайчик» та ін.*); бесіди за змістом іграшок – саморобок (*«Будиночок», «Лісова галявина» та ін.*) У ході спілкування педагог розвиває дрібні моторні навички дітей, заохочує їх до розмови, реплік – повторів розповідей про минулі події та відсутні предмети (*«Де ти був (ла) учора з татом?», «Кого бачив (ла) на прогулянці?» тощо*), з раннього дитинства формує у малят культуру спілкування.

Виховуємо з розумом

Переконані: не треба чекати пологів, щоб почати спілкуватися з дитиною. Виховання слід починати ще до її народження. Тоді встановлюється справді тісний зв'язок з малюком. Важлива роль фізичного контакту, ніжних дотиків матері й батька. Варто широко використовувати музику (краще твори В. А. Моцарта, А. Вівальді тощо), слухати звуки природи й співати колискові. Мозок дитини живимо ми, дорослі, й навколишній світ, тому слід давати їй найкраще, що є у людей природи, речей тощо.

Деякі батьки прагнуть якнайраніше навчити дитину лічити, писати, читати, і саме на цьому зосереджують увагу, починаючи з раннього віку. Однак вони мають знати, що в ранньому дитинстві мозок розвивається через координацію рухів тіла. Тому за законами нейрофізіології раннє оволодіння навичками вищого порядку, такими як читання, письмо та лічба, може гальмувати розвиток мислення й емоційно – вольової регуляції, що зрештою нівелює сумнівні плоди «раннього розвитку». У кожного віку і на кожній стадії розвитку існують свої біологічні та психологічні потреби, тож усьому свій час!

Спочатку варто навчити дитину активно рухатися, слухати, усвідомлювати почуте, розмовляти і лише потім – читати й писати.

Дитину виховує життя в усій його своєрідності. Усе, що відбувається з нею, впливає на розвиток її мозку. Суть «виховання з розумом» полягає в тому, щоб допомогти мозку малюка гармонійно розвиватися відповідно до його вікових та індивідуальних особливостей.

Отже, ранній розвиток має забезпечити дитині глибокий розум і здорове тіло, зробити її кмітливою і доброю.